

פרשת ויקרא

(ע"פ ספר "שם משמאל" מהרבי מסוכוטשוב)

פרשת השבוע מוקדשת כולה לקרבנות השונים שכלל ישראל הקריב במשכן, ומאוחר יותר בבית המקדש בירושלים. נשתדל להבין משהו, בעזרת חכמת חכמינו ז"ל, על הכפרה שאותם קורבנות משיגים עבורנו.

"יֵעֹזֵב רָשָׁע דָּרְכוֹ וְאִישׁ אֶנֶן מִחֻשְׁבְּתִּי וְיָשֵׁב אֶל ה' וִירָחֲמֵהוּ..." (ישעיהו נה, ז). קיימת מחלוקת בין החכמים ורבי שמעון בן יוחאי. רבנן אמרי: כל הכפרות הראה לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו עליו השלום, חוץ מעשירית האיפה. ורבי שמעון בן יוחאי אומר אף עשירית האיפה הראה לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו (ויקרא רבא ג, ג).

בפרשת לך לך מסופר על חזיון שהיה לאברהם, בשם ברית בין הבתרים, בו הוא ראה מספר בעלי חיים מבותרים לשניים. כמה פירושים ניתנו על החזיון הזה, כשאחד מהם הוא שה' הראה לאברהם כל הקרבנות שעשויים להביא כפרה לזרעו. המחלוקת הייתה האם מנחת האיפה הייתה כלולה בחזון, או לא. במנחת האיפה היה רק עשירית האיפה סולת, ללא שמן וללא לבונה, כי זה היה הקורבן הפשוט ביותר, שהביא החוטא. כדי להבין את הנושא הזה באופן ברור יותר, נתבונן בשני מדרשים נוספים:

[מה עומד מאחורי החוקים השונים של מנחת איפת הסולת?] אל לנו לחשוב: "אני אבצע דברים האסורים לי, ואחר כך אני אביא קורבן סולת על מחבת, וה' יאהב אותי". במקום זה, אומר ה' "בני, מדוע לא ספגת את מעשיך בדברי תורה?" (כי אז היה לשמן משמעות), שתמיד מסמל השמן תורה ומעשים טובים...

לכן כשהתורה מצווה לא לערב שמן במנחה הזאת, היא מציינת את המצב הירוד של החוטא. במעשיו חסרים תורה ומעשים טובים, ולכן הוא חייב להקריב קמח יבש. בענין הלבונה, אנחנו לומדים במקרה הסוטה (אישה החשודה בניאוף): "וְהָבִיִּא אֶת קֶרְבְּנָהּ עֲלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה" (במדבר ה', טו). מדוע לא יתן עליה לבונה? כי הלבונה מזכירה את האמהות הקדושות כמו שכתוב בשיר השירים (ד, ו): "אֵלֶךְ לִי אֶל הַר הַמֹּר וְאֶל גִּבְעַת הַלְּבֹנָה" הַר הַמֹּר אלו האבות, גִּבְעַת הַלְּבֹנָה, אלה האמהות. (במדבר

רבה, ט, יג). ניתן להניח שסמליות הלבונה היא כללית; בכל פעם שהלבונה דרושה, אופי האמהות מעורב בנושא, ובכל פעם שהיא נעדרת, אופיים הקדוש נעדר. עם המידע הזה – שמנחת האיפה מחוסרת שמן ולבונה, ומה שהחסר הזה מסמל, אנחנו יכולים להבין את משמעות המדרש הראשון.

ברור שכל מערכת הקורבנות הינה מתנה גדולה מהקב"ה, מעשה חסד שהוא העניק לנו. לחוטא מגיע שיטפלו בו בכל חומרת הדין, ושיענשו אותו בעונש שהקציבה התורה למעשיו הנתעבים, כולל מיתה. במקום זה, מרחם ה' עלינו ומעניק לנו סוגים שונים של כפרה, ובמיוחד קורבנות של בעלי חיים וקמחים שהביאו לבית המקדש. כעת, אנחנו מבינים מדוע לאברהם – ולא לאבות האחרים – נגלה מחזה הקורבנות, כי הוא הדגים את התכונה של חסד, שהקורבנות מסמלים בצורה כה בוטה.

מכאן נעבור למתנת הסולת. ראינו שהמנחה הזאת אינה מלווה, לא בשמן ולא בלבונה, כי היא מכפרת לאיש שאין לו לא תורה ומעשים טובים (שמן), ולא זכות הנשאת מהאבות והאמהות (לבונה). יתכן שלאיש כזה, החסד האלוקי אינו מספיק כדי להשיג כפרה, כי זכותו העצמי קטן מדי.

חשוב להבין שהחסד האלוקי אינו שרירותי. אינו כפרה פשוטה על כל התנהגות מזעזעת. החסד קשור באיזו צורה לדין, כלומר, עם מעשה המקבל לא היה עומד בבדיקה קפדנית, הוא חייב לפחות לזכות בחסדי ה'. בלי התנאי הזה, חסדי ה' לא היה אחר מאשר אישור לעשות כל דבר, כי היינו בטוחים שה' תמיד סולח. ובאמת, גם בנוגע לאברהם, איש החסד, אומר ה': "פִּי יִדְעֵתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנִי וְאֶת בֵּיתוֹ אֲחֵרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" (בראשית יח, יט).

אברהם הבין שהאדם אינו יכול לחיות בלי להיות ראוי לחסדי ה'. לכן הוא מצווה את משפחתו "לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט". על כן, לפי דעת החכמים שבמדרש, הקב"ה לא הראה בחזונו לאברהם את מנחת האיפה, כי הכפרה שהיא מביאה עוברת את גבולות החסד האלוקי, כי היא מעניקה זכויות אפילו לאנשים ההכי פחות ראויים לה. מצד אחר, לדברי רבי שמעון, הראה ה' את מנחת הסולת לאברהם. זהו דרך שונה במקצת להסתכל על הנושא. ברור שהחוטא הביא את מנחתו אחרי שהכה על חטא, שאם לא, "זָבַח רִשְׁעִים תוֹעֵבֹת ה'" (משלי טו, ח).

האיש הבין את חומרת מעשיו, והתחיל בדרכו חזרה לה'. הוא כבר אינו מחוץ למערכת באופן סופי, והוא שוב זכאי לחסדי ה'. למרות שאין בו תורה ומעשים טובים, הדחף שלו לחזור

בתשובה מעניק לו הזכות להתחשבותו של ה'. מצב זה מתאים לאחד מההיבטים של חיי אברהם, שתמיד שאף להביא לאנשים הרחוקים ביותר הבנה של גדולת ה'. אברהם עזב את מקום הולדתו ביחד עם "אֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן" – האנשים שהביאו מתחת לכנפי השכינה. אברהם גייר את האנשים, ושרה גיירה את הנשים (רש"י שם).

לכן, לפי רבי שמעון בן יוחאי, החסד המוענק לחוטא שאין לו זכויות, מתאים להשקפת העולם של אברהם, ולכן הראה לו ה' את מנחת הסולת בחזונו.

באשר לחלק הסופי של המדרש שבו פתחנו, "רבי יהודה בר סימון (אומר) בשם רבי זעירא אף הקדוש ברוך הוא ותר לנו סליחה אחת משלך, ואיזו זו עשירית האיפה". הדעה הזאת בוחנת את הנושא מזווית שונה: אפילו ללא תשובה, הקב"ה מעניק מתנה מיוחדת לכל יהודי. המתנה הזאת היא חלק בלתי נפרד מנוכחות ה' עם כל אחד מאתנו ומאפשרת לנו לקבל את חסד האלוהי ללא קשר עם כל גורם אחר. לכן כשאנחנו חוטאים, אנחנו בכל זאת מסוגלים להנות מנדבות ה', בלי להתחשב עם מצב רוחנו הנוכחי. זוהי כפרה נוספת שה' נותן לכל אחד מאתנו.

המסר הברור הוא: תמיד ישנה תקוה. רחוק ככל שיהיה מבוראו, עם כל מיעוט זכויותיו, ריחוקו מהתורה וממעשים טובים, התקווה תמיד קיימת. אין הקב"ה נוטש כל יחיד. כל מה שעלינו לעשות הוא להפנות את לבנו כלפיו ולהחליט להתחיל את דרכנו חזרה לקיום המצוות ולקדושה. ואז, ללא ספק, ה' יעניק לנו את חסדיו ויטפל בנו ברחמים.